

شربت کم اشتیاقی

نگاهی به شایع ترین عوامل بی انگیزگی

حدیثه اوتادی
تصویرگر: مجید کاظمی

مدرسه برای پاره‌ای از دانش‌آموزان تداعی‌کننده روزهای سخت و بی‌روح، فضایی دلسردکننده و پر از استرس و هیجان‌های روحی نامطلوب است. به‌راستی، چرا بعضی از بچه‌ها مدرسه را دوست ندارند و زنگ تعطیل مدرسه را زنگ شادی و رهایی می‌دانند؟ آیا چون فضای مدرسه آن‌ها دلیزیر نیست یا اینکه در ارتباط میان معلم و دانش‌آموزان مشکلاتی وجود دارد؟

به‌نظر می‌رسد، آنچه مدرسه رفتن را برای این دانش‌آموزان دشوار می‌کند، نداشتن انگیزه کافی است. انگیزه به فرد کمک می‌کند احساس رضایت خاطر داشته باشد، درباره خود احساس مسئولیت کند و بر زندگی‌اش مسلط باشد. بنابراین، بی‌انگیزگی در دانش‌آموزان این نگرانی را برای والدین آن‌ها به دنبال دارد که شاید آن‌ها نتوانند در زندگی خود به‌درستی عمل کنند و به بیراهه بروند و وقت و انرژی خود را هدر دهند.

نداشتن انگیزه غالباً از دوره متوسطه اول شروع می‌شود و در دوره متوسطه دوم به اوج می‌رسد. امروزه بسیاری از دانش‌آموزان، بعد از گرفتن دیپلم، اعتقادی به ادامه تحصیل ندارند و اگر هم تحصیل را دنبال کنند، به اجبار و برای دستیابی به اهداف دیگری مثل هدف شغلی یا وجهه اجتماعی است.

- نشانه‌های بی انگیزگی در دانش‌آموزان چیست؟**
- ★ خودداری از انجام تکالیف و بهانه آوردن برای انجام ندادن آن‌ها؛
  - ★ ناتمام گذاشتن کارها؛
  - ★ تلاش نکردن برای رفع مشکل؛
  - ★ ناتوانی در برنامه‌ریزی؛
  - ★ مشکل در تصمیم‌گیری؛
  - ★ بی‌دقتی و قدرت تمرکز فکری کم؛
  - ★ انتظار کمک از دیگران و از زیر بار مسئولیت شانه خالی کردن؛
  - ★ تمایل نداشتن به انجام فعالیت‌های بدنی و میل دائمی به قرار داشتن در حالت استراحت؛
  - ★ داوطلب نشدن برای انجام فعالیت‌های کلاسی.

علل بی انگیزگی را در کجا جست‌وجو کنیم؟

درست است که نشانه‌های بی‌انگیزگی غالباً از دوره متوسطه اول خود را نشان می‌دهد، ولی در واقع زمینه‌های آن از دوره ابتدایی در دانش‌آموز شکل می‌گیرد. بعضی از علل بی‌انگیزگی عبارت‌اند از:

تفاوت در شکل آموزه‌های خانه و مدرسه

روان‌شناسان اجتماعی معتقدند، تفاوت میان آموزش‌های خانه و مدرسه اولین عامل اساسی بی‌علاقگی دانش‌آموزان است. آموزش‌های دوران کودکی عموماً منعطف و با توجه به خواست کودک هستند، ولی در مقابل، آموزش‌های مدرسه‌ای، سخت و کمتر انعطاف‌پذیرند و این تعارض کودکان را دچار چالش می‌کند.

شیوه‌های آموزشی و معلم محوری

وقتی معلم در کلاس درس نقش اصلی را ایفا می‌کند و همه چیز در قالب تکالیف درسی از طریق معلم به دانش‌آموز منتقل می‌شود، طبیعی است که در دانش‌آموز احساس سرخوردگی و بی‌علاقگی ایجاد شود. در این حالت، به روحیه و احساس درونی دانش‌آموز کمتر توجه می‌شود و این ویژگی اساسی روحی هر فرد است که با هر رفتاری که علاقه‌ها و عواطف او را تحت‌تأثیر قرار دهد، به مقابله برخیزد. در واقع، مهر و عطوفت با دانش‌آموز باید سرلوحه رفتار و برخورد معلم باشد.

علل دیگر بی‌انگیزگی دانش‌آموزان

- ★ ناهماهنگی و نبود تناسب بین میزان تکالیف مدرسه با توانایی‌های دانش‌آموز؛
- ★ بی‌ارتباط بودن تکالیف با نیازهای روزمره؛
- ★ دریافت نکردن بازخورد مثبت و تشویق برای انجام منظم تکالیف؛
- ★ افسردگی‌های خفیف؛
- ★ تجربه‌های مکرر شکست؛
- ★ ترس از مورد شماتت و تنبیه قرار گرفتن؛
- ★ همراهی نکردن والدین (بی‌توجهی به وضعیت و شرایط دانش‌آموز)، یا برعکس وابسته شدن بیش از اندازه به والدین در انجام تکالیف؛
- ★ وجود نابسامانی در فضای خانواده؛
- ★ یکنواخت بودن فضای آموزشی و محرک نبودن شیوه تدریس معلم؛
- ★ کم‌ارزشی جایگاه علم در جامعه و بیهوده تلقی شدن تحصیل؛
- ★ برخورد نامناسب دانش‌آموزان مدرسه؛
- ★ عزت‌نفس پایین و احساس بی‌کفایتی؛
- ★ وجود اختلال در یادگیری؛
- ★ ناتوانی در برقراری ارتباط با گروه هم‌سالان؛
- ★ انتقال از دوره‌های تحصیلی (مثلاً از متوسطه اول به متوسطه دوم)

ایجاد حس تعلق در مدرسه

اگر دانش‌آموز به مدرسه احساس تعلق داشته باشد، فکر نمی‌کند که صرفاً برای یادگیری به مدرسه می‌آید. در ژاپن که احساس تعلق به مدرسه زیاد است، مثلاً اگر یادگیری دانش‌آموز کند باشد، معلم می‌کوشد او را با گروه‌های دوستی مختلف آشنا کند، چه، می‌داند که این ارتباط دوستانه لذت‌بخش، به روند یادگیری دانش‌آموز کمک خواهد کرد. بنابراین، اگر دیدگاه معلم تقویت روحیه همدلی و همراهی در دانش‌آموزانش باشد، به احساس صمیمیت و شور و شوق آن‌ها نسبت به مدرسه کمک شایانی کرده است. متأسفانه، بسیاری از معلمان ما نقش مؤثر خود را در پرورش دانش‌آموزان فراموش کرده‌اند و به آموزش‌های سخت و غیرمنعطف اولویت داده‌اند؛ در صورتی که باید در نظر داشته باشند ارتباطات گسترده از هر برنامه آموزشی مهم‌تر است، چرا که هم انگیزه و علاقه دانش‌آموزان را برای حضور در مدرسه افزایش می‌دهد و هم در جهت اهداف آموزشی راهگشا خواهد بود.

چگونه می‌توانیم به ایجاد انگیزه در دانش‌آموزانمان کمک کنیم؟

ایجاد تنوع در محیط آموزشی

وجود یکنواختی در فضای آموزش، علاقه و انگیزه دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد. اگر بتوان کلاس درس را گاهی به طبیعت منتقل کرد - جایی که ذات آدمی به آن احساس نزدیکی دارد - دانش‌آموزان با علاقه بیشتری در کلاس درس حاضر می‌شوند و یادگیری افزایش پیدا خواهد کرد. فراموش نکنیم، برای داشتن نسلی خلاق، به تغییر در محیط نیاز داریم و بدون انگیزه، نوآوری اتفاق نخواهد افتاد. مسافرت‌های دسته‌جمعی نیز به بهتر شدن روحیه دانش‌آموزان و نزدیکی میان آن‌ها با معلمشان کمک خواهد کرد.

تشویق دانش‌آموزان و انتظار مثبت داشتن از آنها

دانش‌آموزان باید به خاطر تلاششان - صرف‌نظر از نتیجه‌ای که گرفته‌اند - تشویق شوند. در این صورت انگیزه‌شان برای ادامه مسیر بیشتر می‌شود. آن‌ها احساس می‌کنند دیده شده‌اند و در راستای انتظار مثبتی که از آن‌ها می‌رود، انگیزه حرکت پیدا می‌کنند.

ارائه راهبردهای کاربردی برای مطالعه هر درس

معلم هر درس با تسلطی که به مطالب درس خود دارد، بهترین مشاور در آموزش نحوه صحیح مطالعه، به یاد آوردن و به کار بردن آموخته‌های دانش‌آموزان است. مسلم است، همان‌طور که شیوه آموزش درس‌ها با هم متفاوت است، شیوه مطالعه آن‌ها نیز با هم فرق دارد. دانش‌آموزان باید این مهارت را بیاموزند، و گرنه به دلیل نگرفتن نتیجه مطلوب، دچار سرخوردگی می‌شوند و انگیزه‌شان را از دست می‌دهند.

ایجاد تنوع در سبک تدریس

شیوه‌های قدیمی و یکنواخت در امر آموزش، علاقه دانش‌آموزان را برای یادگیری کم می‌کند. معلم باید بکوشد در شیوه ارائه مواد آموزشی خود به راه‌های مختلف تغییر ایجاد کند؛ حتی در حد نوآوری‌های کوچک. قطعاً معلم خلاق دانش‌آموزان خلاق‌تری تربیت خواهد کرد.

به‌کارگیری مشارکت دانش‌آموزان

معلم باید وضعیتی را در کلاس ایجاد کند که با «قدرت نگاه‌دارندگی» همراه باشد. مشارکت فعال در کلاس امری است که تمرکز و دقت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد و در عین حال دانش‌آموزان را به‌طور مستمر در کلاس نگه می‌دارد.

توجه مثبت معلم به دانش‌آموزان

معلم باید به همه دانش‌آموزان توجه یکسان داشته باشد. درست است که دانش‌آموزان درسخوان توجه بیشتری را برمی‌انگیزند، ولی در واقع این دانش‌آموزان ضعیف‌اند که برای دریافت انگیزه پیشرفت به توجه کلامی و غیرکلامی معلم خود نیاز دارند. ارزش و احترام قائل شدن به شخصیت دانش‌آموزان، مدرسه را برای آنان مطلوب‌تر خواهد کرد.

اگر دیدگاه معلم تقویت روحیه همدلی و همراهی در دانش‌آموزانش باشد، به احساس صمیمیت و شور و شوق آن‌ها نسبت به مدرسه کمک شایانی کرده است

اگر قرار باشد تلاش‌های معلمان عزیز ما برای دانش‌آموزانشان نتیجه‌بخش باشد، وجود انگیزه در دانش‌آموزان ضروری است. در واقع، داشتن انگیزه نه تنها وسیله‌ای برای پیشرفت در زمینه‌های تحصیلی است، بلکه به فرد کمک می‌کند با کسب تجربه‌های موفق، در آینده نیز هدفمند حرکت کند و مسیر درستی را برای زندگی خود برگزیند.